

PHÂN TÍCH VÀ CẢM NHẬN TÁC PHẨM “HẠNH PHÚC CỦA MỘT TANG GIA” (TRÍCH SỐ ĐỎ) – VŨ TRỌNG PHỤNG

1. Phân tích đoạn trích “Hạnh phúc của một tang gia” (trích Số đỏ) – Vũ Trọng Phụng

Nếu nói về những tác phẩm thuộc văn học trào phúng Việt Nam thì không thể không nhắc đến cái tên “Số đỏ” của nhà văn Vũ Trọng Phụng. Có lẽ chính vì một lối châm biếm sắc sảo rõ nét cũng như đã làm cho tính hấp dẫn của tác phẩm được hiện rõ và để lại những tiếng cười châm biếm sâu cay. Và đoạn trích ấn tượng “*Hạnh phúc của một tang gia*” là một trong những thành công trong toàn bộ tiểu thuyết “Số đỏ” của nhà văn được mệnh danh là “Ông vua phóng sự Bắc Kỳ” này.

Có thể thấy được điều đầu tiên mà ta cảm nhận được ngay đó chính là tiêu đề của đoạn trích “*Hạnh phúc của một tang gia*”. Ta như nhận thấy được rằng đây chính là mâu thuẫn và nực cười của câu chuyện. Khi trong nhà có tang, tang luôn luôn đi liền với sự nạt mát và đau thương nhưng ở trong đoạn trích này ta lại không hề thấy được sự đau thương đau mà nó lại được thể hiện bằng những sự hạnh phúc, như khát khao mong chờ bấy lâu nay mới được toại nguyện.

Khi nhà có tang thì ông Phán mọc sừng lúc này lại rất thấy hạnh phúc vì được thêm số tiền đó chính là vài nghìn đồng bù khoản bị vợ cầm sừng. Và có thể thấy được chính người con trai cả - Cụ cố Hồng cũng như nhắm mắt mơ màng đến cái lúc cụ mặc áo gai, lụ khụ chống gậy... để cho thiên hạ thấy được sự đau khổ cũng như là chỉ trở để khen một cái đám ma như thế, một cái gậy như thế... Còn đối với ông Văn Minh thì ông lại như rất thích thú vì cái chúc thư kia sẽ vào thời kì thực hành chứ dường như không còn là lí thuyết viễn vông nữa. Còn đối với cậu Tú Tân sướng điên người lên, vì chỉ nó lúc này thì ông mới có dịp thi thố tài chụp ảnh. Ngoài ra thì bà Văn Minh nôn nao chờ lắng xê những kiểu đồ tang tân thời của hiệu may Âu hóa của mình và giờ đây cuối cùng được như ý. Còn cô Tuyết lại lại như thêm vui mừng khi lại có dịp khoe với thiên hạ cái cơ thể còn gọi cảm qua làn áo tang mỏng manh kia như để nói rằng “*chưa đến nỗi đánh mất chữ trinh*”. Và dường như tất cả hạnh phúc cứ thế mà tuôn ra, trào ra khó dấu diếm.

Chính những sự hấp dẫn của đoạn trích nhưng lại còn ở những mâu thuẫn trào phúng cơ bản. Trước hết ta như thấy được nó nằm ngay trong nhan đề của chương đó là “*Hạnh phúc của một tang gia*”. Tất cả mọi thành viên trong gia đình đều như đã thấy đây chính là một dịp may, mà lại còn là dịp may đặc biệt để thỏa mãn ý muốn, thực hiện được ý đồ riêng tư của mình. Có lẽ chính vì vậy mà cho nên cái chết kia đã làm cho nhiều người sung sướng lắm... Chính cái bọn con cháu vô tâm ai ai dường như cũng đã sung sướng thỏa thích... Người ta như thật tưng bừng vui vẻ đi đưa giấy cáo phó, và cả cảnh gọi phường kèn, thuê xe đám ma.

Tuyết nhiên, trong đám tang đó không có một ai tỏ ra đau buồn thương tiếc người quá cố. Ông Văn Minh như lại còn thầm biết ơn khi Xuân tóc đỏ đã vô tình làm cho cái chết của cụ cố Hồng đến nhanh hơn, tất cả nhà ai ai cũng háo hức để đón chờ ngày đưa tang, ngày mà cụ cố Hồng chết.

Tiếp theo đó chính là cảnh đám tang. Cảnh đám tang như cũng đã đập vào mắt người ta trước tiên là sự đua đòi lối sống văn minh rôm rả thật lố lăng. Và cùng với nghệ thuật châm biếm sắc sảo, qua một số chi tiết chọn lọc, hình ảnh đám tang lộ rõ sự đua đòi lối cái lối sống văn minh rôm rả ấy. Đó dường như chính là một đám ma to tát, long trọng, và kịch cỡm như còn theo cả lối Ta, Tàu, Tây. Đám tang như có kiệu bát cống, lợn quay đi lọng, cho đến lốc bốc xoảng, và bu đích và vòng hoa, có đến ba trăm câu đối, vài ba trăm người

đi đưa. Và dường như lại có cậu Tú Tân chỉ huy, hay là những nhà tài tử chụp ảnh đã thi nhau như ở hội chợ. Có lẽ chính cái đám ma ấy làm huyền não cả thành phố bằng kèn Ta, kèn Tây, kèn Tàu lần lượt thay nhau mà rộn lên. Chính bằng màn trình diễn, và cả sự quảng cáo đồ xô gai tân thời, cái mũ mân trắng viền đen mà nhân đó, Tuyết bèn mặc đồ Ngây thơ để cho thiên hạ phải biết rằng mình như chưa bị đánh mất cả chữ trinh. Và cả trong cái đám ma ấy còn làm huyền não bằng việc lố bịch đó chính là có thể ban cho những ai có tang đương đau đớn vì kẻ chết như cũng đã được hưởng chút ít hạnh phúc ở đời.

Quả thực đây *"Thật là một đám ma to tát có thể làm người chết nằm trong quan tài cũng phải mỉm cười sung sướng, nếu không gật gù cúi đầu!..."*

Thông qua đó ta còn như đã thấy còn một thành phần vô cùng quan trọng nữa trong đám tang, góp phần làm nên sự to tát của nó. Và không ai cả ngoài đó là những người đưa tang. Đầu tiên là những ông bạn được coi là thân của cụ Cố Hồng hình như đưa đám tang lại như chỉ để khoe huân chương, huy chương, khoe những *"kiểu râu hoặc dài hoặc ngắn hoặc đen hoặc hung hung, hoặc lún phún hay rậm rậm, loăn quăn"* mà thôi chứ có thương xót gì người đã mất. Rồi những giới thượng lưu đều như cảm động khi trông thấy làn da thập thò trên cánh tay và ngực Tuyết,... Cái đám tang như là để họ có thể là trò hề, như là một dịp để họ những con người kia thỏa sức thể hiện.

Chính bằng một ngòi bút trào phúng bậc thầy, tác giả tài năng Vũ Trọng Phụng đã vạch mặt bọn trưởng giả chạy theo đồng tiền, như vạch mặt cả những hạng người như đua đòi lối sống văn minh rôm, bịp bợm, dâm dăng, đồi bại thời đó qua chương *"Hạnh phúc của một tang gia"* đặc sắc này.

2. Cảm nhận đoạn trích “Hạnh phúc của một tang gia” (trích Số đỏ) – Vũ Trọng Phụng

Vũ Trọng Phụng là nhà văn chuyên viết về những truyện ngắn phản ánh về xã hội của thời lúc bấy giờ, ông có rất nhiều những tác phẩm hay, trong đó nổi bật và để lại trong đời tác phẩm “*Hạnh Phúc của một tang gia*”, đây là tác phẩm phản ánh rõ cuộc sống của xã hội thối nát lúc bấy giờ.

Hình ảnh trong tác phẩm đã được ông thể hiện sâu sắc qua từng chi tiết, nó phản ánh rõ nét những đặc sắc nghệ thuật cũng như phong cách nghệ thuật mà ông sử dụng trong tác phẩm. Cả tác phẩm là những lời phê phán sâu sắc một xã hội thối nát, ở đó con người sống lố lăng, không coi trọng những người đã mất. Họ làm những hành động để tự đề cao và khoe mẽ chính mình.

Cả tác phẩm là những trò lố lăng trong đám tang của cụ Tổ, mặc dù là đám tang nhưng đây là đám tang của những trò lố bịch mà con cháu của cụ cố đã gây nên, mỗi người một vẻ mang nhau ra làm những trò lố, trò đùa. Đám tang nhưng họ lại hạnh phúc và vui vẻ vì điều đó, vì khi cụ tổ mất đi đám con cháu bất hiếu này sẽ được chia tài sản, chính vì thế khi Xuân tóc đỏ gây ra cái chết cho cụ Tổ chúng còn vui vẻ và trả tiền cho Xuân Tóc đỏ, bởi cái chết này đem lại cho họ tiền bạc, họ sẽ được chia tài sản khi cụ tổ mất.

Hạnh phúc sau cái chết đó là điều không thể, vậy nhưng chúng vẫn làm những điều đó, lố lăng, cười đùa, vui vẻ khoe mẽ, người thì tỏ ra đau thương cho người khác xem, tất cả đều nói lên những thói quen xấu xa, lố bịch mà đám con cháu này làm để thể hiện trong đám tang. Sự đau thương trước cái mất của cụ Tổ lại được đáp trả bởi những lời lố lăng mà đám con cháu này gây nên. Mỗi người một bóng dáng, ngã nghiêng, tỏ đau thương trước cái chết của cụ tổ nhưng trong lòng bản thân họ thì đang cảm thấy vui vẻ vì cái chết đó. Chính ngay nhan đề, tác giả đã phản ánh ngay những lố bịch, xấu xa mà bọn chúng gây ra.

Đám tang và hạnh phúc, đây là hai trạng thái hoàn toàn đối nghịch với nhau. Đám tang đáng ra phải đau buồn, thương tiếc vì sự ra đi của người đã mất, thế nhưng nó lại đau thương, buồn tẻ, thể hiện những nỗi cô đơn sâu sắc trước hình ảnh của người đã mất. Tất cả đám con cháu đó đều là những người đáng chê trách, chúng là những kẻ bất hiếu, họ chỉ làm những điều đó để che mắt thiên hạ, thế nhưng họ không thể che mắt nổi những con mắt tinh tường như tác giả đã phát hiện ra.

Ngay nhan đề đã tố cáo những thành phần xấu xa, lố bịch, họ chỉ sống bằng những điều tham lam, vô độ, điều đó thật đáng chê trách, hành động của tất cả các nhân vật trong tác phẩm đã phản ánh rõ điều đó. Hình ảnh của cụ Tổ Hồng, tỏ ra là thương tâm, trước cái chết của cha mình, nhưng đó lại là hành động của kẻ đạo đức giả, chỉ muốn lừa người để che mắt thiên hạ, chứ không làm được điều gì tốt đẹp cả.

Hình ảnh của cô Tuyền ngây thơ, thì ổng ẹo, diện trên mình bộ quần áo lẳng lơ, tỏ ra ngây thơ trong trắng, còn rất nhiều những nhân vật khác cũng phản ánh một xã hội thối nát, ở đó họ đắm say với những trò lố lăng, của những con người sống trong đó.

Đám tang mà trở thành nơi để họ diễn trò, người thì tỏ ra thương tâm, đau xót, người thì dùng đây để khoe mẽ những tấm huy chương, những tấm kính, người thì dùng để che mắt thiên hạ bởi những trò lố lăng, cạch cộm. Ở đây, với những chi tiết này, nó đã phản ánh một xã hội thối nát, ở đó con người đang sống trong một xã hội mục ruỗng, đạo đức giả.

Với nghệ thuật trào phúng được sử dụng trong tác phẩm, tác giả không chỉ phê phán sâu sắc những thành phần thối nát, mục ruỗng trong xã hội, mà nó còn góp phần vào phản ánh một xã hội mục ruỗng, ở đó con người đang sống bằng những thói đạo đức giả, bằng những thói lố lăng trong xã hội. Với tài năng của mình, tác giả đã vẽ lên những hình ảnh

nhằm tố cáo một xã hội xấu xa, ở đó con người đang bị thoái hóa về mặt đạo đức, cách cữm, tố cáo những bọn tham lam, không có đạo đức.

Kết thúc truyện với những tiếng cười sâu cay thâm thúy, ở đó con người đã phản ánh được mạnh mẽ những thói quen xấu xa, cực độ của con người. Họ sống trong những thói đều giả, sống bằng những thói đạo đức giả, lừa mắt thiên hạ, nhưng nó lại trở thành một phương tiện để con người phản ánh và tố cáo sâu sắc.

WWW.ELIB.VN

3. Phân tích đoạn trích “Hạnh phúc của một tang gia” (trích Số đỏ) theo diễn biến của truyện

Được gọi với cái tên ông vua phóng sự đất Bắc, Vũ Trọng Phụng là nhà văn yêu thích của không chỉ rất nhiều độc giả mà còn với nhiều văn nghệ sĩ trong văn đàn Việt Nam. Một trong những tác phẩm tiêu biểu nhất của ông chính là tác phẩm “Số đỏ”. “Số đỏ” là tiểu thuyết được Vũ Trọng Phụng viết năm 1936, được coi là một kiệt tác của văn học trào phúng. Ta có thể tìm hiểu điều đó rõ nhất qua đoạn trích “Hạnh phúc của một tang gia”.

Ngay từ cái tiêu đề người đọc có thể nhận thấy một sự mâu thuẫn rõ ràng: Tang gia nhưng lại hạnh phúc. Đây quả là một nghịch lí. Nhưng nếu đọc truyện thì lại thấy tiêu đề này vô cùng hợp lí. Cái mà xã hội vốn coi là nghịch lí lại trở thành rất hợp lí trong gia đình đại bất hiếu này.

Bối cảnh của đoạn trích là sự ra đi của ông cụ tổ là bố của cụ cố Hồng, đã ngoại tám mươi tuổi và nay ra đi bởi vì uất ức trước việc cháu rể chồng của cụ ngoại tình. Theo lẽ thường cái chết của người có địa vị nhất nhà, người đóng vai trò là điểm tựa tinh thần vững chắc cho các thế hệ thành viên trong gia đình sẽ làm đau đớn, tan nát trái tim của con cháu. Nhưng ở đây, cái chết của cụ cố tổ dường như lại chính là niềm mong đợi mòn mỏi của các thành viên từ rất lâu. Như một nhà quay phim, ống kính của tác giả quay cận cảnh từng nhân vật một. Mỗi nhân vật lại có một hạnh phúc riêng, một niềm vui khôn tả.

Cụ cố Hồng hạnh phúc vì sẽ được mọi người trọng vọng về tuổi thọ của người con giai nhón là “cố Hồng”. Dù vẫn còn trẻ chưa đến cái tuổi “thọ” nhưng cụ luôn thích được mọi người trọng vọng, kính nể, thích được tôn sùng như một vị cụ cố đức cao trọng vọng. Hẳn rồi, bố mình chết thì mình dĩ nhiên trở thành người địa vị lớn nhất nhà, không có thì còn là gì nữa. Ông Văn Minh thì mừng vì đây là thời kì cái chúc thư đi vào thời kì thực hành. Ông nội mất thì cái sản nghiệp của ông mới được chính thức để lại cho con cháu mà người cháu trai này hẳn đang sốt ruột như ngồi trên tổ kiến mong chờ nó được thực hiện.

Bà Văn Minh thì mừng vì đây là cơ hội quảng cáo cho những mốt áo tang, đem lại lợi nhuận cho tiệm may. Đám tang của cụ cố tổ hẳn là một cái đám tang long trọng và tầm cỡ, sẽ có rất nhiều người đến dự đủ các tầng lớp từ quan chức tới tầng lớp bình dân, với một “ngày hội” lớn như vậy, nếu để các thành viên trong gia đình cùng diện những bộ áo tang tân thời của bà thì không những không mất tiền quảng cáo mà những bộ váy ấy sẽ được rất nhiều người biết đến và tìm đến với cửa hiệu Âu hóa.

Cô Tuyết thì vui mừng vì đây là cơ hội trưng diện y phục mốt nhất trước mặt người yêu cùng mọi người. Với cái vẻ đẹp xuân sắc cùng sự giàu có của gia đình, cô có thể sắm những bộ cánh điệu đà để Xuân tóc đỏ cùng mọi người ngắm nhìn sự thơ ngây của mình.

Với cậu Tú Tân thì đây là cơ hội để cậu điều khiển các nhà tài tử điện ảnh thi thố tài năng trước mắt mọi người. Thời điểm đương thời, có được những chiếc máy chụp hình đã không phải những gia đình tầm thường, giờ đây cậu lại có thể khoa chân múa tay yêu cầu cả một nhóm thợ phải chụp kiểu này kiểu kia, góc này góc khác, quả như một nhiếp ảnh gia tầm cỡ, đầy nghệ thuật. Có vẻ như gia đình nhà cụ cố tổ ai cũng theo đuổi những nét đẹp nghệ thuật hiện đại và đời mới nhất.

Ông Phán mọc sừng thì mừng bởi cuộc thương thảo với Xuân tóc đỏ đã kết thúc tốt đẹp, đúng như ông mong đợi, thành công mỹ mãn. Ông vừa có thể công khai cho gia đình nhà vợ cái hãnh diện vì mình được là một người chồng mọc sừng, có thể vạch trần cô vợ lẳng lơn Hoàng Hôn. Cái vụ thương thảo mà ông đã mất tiền túi giờ đây lại phát huy tác dụng còn hơn cả mong đợi, làm cho tất cả mọi người đều biết, làm cụ cố tổ tức đến nỗi chết vì uất.

Đối với bạn của cụ cố Hồng, đây là cơ hội trưng diện các kiểu râu và các loại mè đay, “*Bắc Đẩu Bội Tinh, Long Bội tinh, Cao Mên Bội tinh, Vạn Tượng Bội tinh...*”. Không phải bỗng dưng mà trời cho cơ hội để khoe những cái đó với bàn dân thiên hạ, vậy thì giờ đây, cả thiên hạ sẽ phải nhìn vào những huân chương của các ông. Đồng thời đây cũng là cơ hội để họ chen nhau đi gần quan tài để nhìn bộ ngực của cô Tuyết qua làn áo voan của bộ váy ngây thơ.

Đối với đám bạn của con cháu: bà phó Đoan, bà Văn Minh, cô Hoàng Hôn, cô Tuyết... gồm toàn giai thanh gái lịch, nam thanh nữ tú của đô thành nhưng họ đi ở đây là để trưng diện những bộ cánh hiện đại nhất, đám tang sẽ là một sân khấu lớn và họ sẽ là những người mẫu thời trang catwalk trên sàn diễn của mình. Đây cũng là cơ hội để họ chim chuột nhau, cười tình với nhau, bình phẩm chê bai nhau.

Cả đám tang liên tục xuất hiện điệp khúc “*đám cứ đi*”, diễn tả một sự tiếp diễn bất tận, cái sự việc đưa một đám tang như một con đường trải thảm đỏ để người ta bước đi trình diễn trong sự trầm trồ ngắm nhìn của mọi người.

Cảnh hạ huyết là lúc hội tụ đầy đủ nhất sự giả dối vô đạo đức cũng là lúc mà các vai hề diễn xuất một cách tài tình nhất (cảnh hề ấy lại gọi liên tưởng tới đám ma của Gorio trong tác phẩm của Ban Zắc), nào là người gục người quỳ người gào khóc, tất cả theo đúng sắp xếp của cậu Tú Tân để cậu thực hiện bộ ảnh trong những phút giây để đời. Đến ông cháu rề Phán mọc sừng cũng ghen ngào tiếng khóc “*Hút! Hút Hút*” giống với mong muốn hát hát hát đất vào huyết của ông.

Đám tang đã diễn ra theo đúng quá trình và đạt được kết quả viên mãn, đúng với mong đợi của mỗi người. Ai cũng thấy khắp khởi mừng thầm vì cơ hội trời ban và họ đã đạt được đúng nỗi niềm mong mỏi khi giữa cái đám danh giá nhất thì họ đã được phô trương những thứ mà mình muốn khoe.

Tên truyện tưởng không thật nhưng quả đúng là rất thật. Mỗi người đều thực sự có những niềm hạnh phúc riêng, không hề giả tạo, tâng bốc. Đoạn trích Hạnh phúc của một tang gia nói riêng và tác phẩm Số đỏ nói chung đã vạch trần bộ mặt của nền văn minh phương Tây và phong trào Âu hóa, nhưng thực chất đây là sự ăn chơi đồi bại của bọn trường giả ở thành thị. Mặt khác tác phẩm cũng phơi bày hiện thực xã hội Việt Nam trước cách mạng, một xã hội nhốn nháo thật giả lẫn lộn. Kẻ vô học nhưng giỏi bịp thì trở thành vĩ nhân, một mệnh phụ đồi bại dâm đẳng thì được coi là một tấm gương về đức hạnh, một gia đình băng hoại về đạo đức thì được coi là mẫu mực về nền nếp.